

Durmuş Hocaoğlu

Laiklik ve Sekülerlik: I

Yeniçağ, “Analiz”., 04 Haziran 2006, Pazar., s.08
“Analiz” Sıra No: 401; 2006-063; Haziran-02

YENIÇAĞ

Üstüste sorular soru içinde; ancak biz bunları basite indirgeyerek, *Devlet’i vatandaşlarından bir kısmına — hem de aslına büyükçe bir kısmına, omurgasına — karşı sürekli teyakkuz durumunda tutan ve aralarındaki mukavele probleminin çekirdeğini oluşturan nedir* diye soracak olursak, hiç kuşkusuz cevap “Laiklik Problemi” olacaktır. Biz bu problemin ne idüğünü burada, yazıyı bir destana dönüştürmemek için, ancak özün özü (lubbü’l-lübb) şeklinde hulâsaten ele alacağız ve ilk soruyu da şöyle soracağız: “Üzerinde bunca kavga açılan ve bu memleketi gerim-gerim geren işbu Laiklik nedir?” Lâkin soru yine de çok ağır; o sebeple daha basite inerek, *modelimiz olan Batı’da vaziyet nasıldır* diyelim ve bu soruyu da yine “lubbü’l-lübb” şeklinde cevaplandıralım. Bunun için yeni bir yazıya hâcet duymuyorum şimdilik; müsaadelerinize sığınarak, eski bir yazımdan hemen-hemen aynen aktaracağım [“Batı’da Din ve Devlet: Laiklik ve Sekülerlik”., *Ayyıldız*., 09 Kasım 1999, Salı., s.09].

★★★

• Batı’da hem bir kavram ve hem de bir kamu nizamı olarak Laiklik (Laisite) yanında bir de Sekülerlik (Sekülerite) vardır ve Fransa dışında en ziyâde bilinen ve uygulananı Sekülerlik’tir. Yâni, bizde sâdece “Laiklik” adı ile tanınan ve yaygın olarak, Batı’da da aynı şekilde homojen olarak kabûl görüp uygulandığı sanılan kavram, Batı’da çok kereler birbirinin tıpa-tıp aynı kavramsal içerikle dolu olmayan iki ayrı ad altında tanınmaktadır: Daha ziyâde Katolik kültürün hâkim olduğu Latin kökenli ülkelerde (Akdeniz ülkeleri; İtalya, Fransa...) ‘Laiklik’ ve, Protestan kültürün hâkim olduğu Germen ve Anglo-Sakson kökenli ülkelerde (Almanya, İngiltere, A.B.D...) ‘Sekülerlik’ olarak. Bütün dünyada bir anayasa sistemi olarak ise, Laiklik, sâdece şu dört ülkede vardır: Fransa, Rusya, Hindistan ve Meksika; buna mukabil Seküler kavramının hâkim olduğu ülkelerde “Sekülerlik” bir anayasa sistemi değildir.

Laiklik ve Sekülerlik arasındaki fark sâdece bir kelime farkı değildir, önemli ortak noktalara sahip olmakla berâber, aralarında çok önemli ve derin farklar da vardır. Ancak, yine de, bu iki terimin arasında önemli kesişme noktaları bulunduğu ve zaman-zaman birbirinin yerine kullanıldığına da dikkat etmek gerekir.

Laiklik ve Sekülerlik, Batı’nın kendi tarihî gelişim sürecinde geliştirmiş oldukları birer “dünyevîleşme” modelidir. Laiklik, bir anlamda, “Latin/Katolik tarzı bir dünyevîlik”tir ve katı bir ideoloji ve baskıcı bir devlet politikası haline getirilmiş şekli olan “Laisizm” ise, kendisine karşı rüştünü ispat etmek için çok kavga ettiği Katolisizm gibi serttir; toleransı azdır ve bu tolerans tarih boyunca zaman-zaman yok olma sınırına kadar da gerileyebilmiştir.

Laik ülkelerde Din-Devlet-Toplum münâsebetleri her zaman için gergin olmuştur. Söz gelimi, Fransa’da bugün dahi hâlâ bu gerginlik belirli bir ölçüde devam etmektedir. Sekülerlik ise, birçok anlamı yanında, aynı zamanda, esas hüviyeti olarak bir “Anglo-Sakson-

German/Protestan tarzı dünyevîlik” da tanımlanabilir; Seküler ülkelerde Din ve Devlet münâsebetleri daha mûtedil ve daha insancıldır.

Sekülerlik’e nazaran daha sert bir tepki olması dolayısıyla Katolik dünyevîleşmesi demek olan Laiklik ve onun katı ve sert bir ideolojiye inkılab etmiş şekli olan Laisizm, Din’e karşı daha sert tavır almış, terimsel anlamda Ateizm’den ayrı olmasına rağmen O’na meyilli ve bir ‘gayri dinîlik’ halini alabilen bir ‘lâ-dinîlik’ olmuştur. Laik düzende Din, dâimâ potansiyel bir tehlikedir, Sistem’in dışında ve karşısındadır. Buna karşılık, Protestan dünyevîleşmesi demek olan Sekülerlik’deki, ‘gayri dinîlik’ karakteri daha zayıf olup, ‘lâ-dinîlik’e ve hattâ nisbeten “dinîlik”e daha yakın addedilebilir. Seküler düzende Din bir potansiyel tehlike değildir; çoğunlukla da Sistem’in içinde ve yanındadır.

Gerek Laiklik’de ve gerekse de Sekülerlik’de ‘Din’ denen sosyal vâkıa reddedilmemiş, yâni dine doktriner olarak cephe alınarak Ateizm’e gidilmemiştir; fakat, her ikisinin de içerisinde ateist ve anti-teistler bulunmaktadır; her ikisinde de din ile hayat arasındaki bağlar asgarîye indirilmeye çalışılmıştır. Önemli ölçüde dünyevîleşmesi sağlanmış olan bir Hristiyanlık mezhebi olan Protestanlık’da bu bağ, daha canlı ve aktif hâle getirilmiş olduğu için dinin, dünyevîleşmiş Protestan dünyasındaki rolü de nisbeten daha canlı ve faal olmuştur. Max Weber’in, ‘Kapitalizm’ ile ‘Protestan Ahlâkı’ arasında kurmuş olduğu bağ da bu temele dayanmaktadır.

Laiklik ve Sekülerlik, Hristiyan Batı’da ortaya çıkmıştır ve çıkmış olduğu ortamın kültürel ve siyasî tarihi ve Kilise-Devlet ilişkileri ile de yakından ilgilidir.

Laiklik/Sekülerlik, özet olarak ifâde edildikte, “dünyevîleşme”dir. Burada “dünyevîleşme” ibaresi ile kastedilen şey, “bu-dünya ile barışılması”, “dünyalı olunması”dır. Bu ise, kısaca, Dünya’nın kanunlarının, esas olarak, bizzat Dünya’nın kendisinden çıkarılması, yani Dünya’nın referansının yine Dünya olması demektir. Ancak, Fransız tipi laiklik dışındaki diğer laik ve seküler uygulamalarda, dinî kaynaklara yöneltmiş bir hayli referanslar bulunmaktadır.

